

Русины, не забудьте на своє коріня!

К 21. маю 2011 на Словенську буде списованя людей, кварталів і домів, яке є про нас Русинів барз важне, бо од того, кілько Русинів ся офіціално пригласить к **русинській народности**, залежить окрем іншого фінанчна підпора штату на розвой русиньской культуры.

О Д К А З

svjaščenomučenika, blaženoho jepiskopa

Vasila Н О Р К А

„Inteligencija i prostyj narod, poľnohospodari i robitnyky, svjaščeniky, učiteli, vsjtky sobi podajme pomičnu ruku, žeby pozdvihnuti naš narod, samoperše moralno i religijno a tym sja položyt fundament pro zdravu kulturu.“

„Isus Christos plakav nad svojim narodom. To značit, že ho lubiv. To je priklad, že i my ma-me lubiti svij narod a ne znesti ho zo svita.“

Molitva za Rusiňskij narod

Носподи Боже наш, чоловіколюбимй Владыко, посмоф svojim milostivym okom na svij Rusiňskij narod i vysluchaj našy molitvy, kotry Ťi z dovirov prinosime, bo Ty sam poviv: Vir'te, že vsjtko, što v molitvi budete prositi – distanete i spovnit sja vam“. A zato i my, choc' i nedostojny, v nadiji na Tvoju milost, prosime:

Obdaruj svojim dobrom svij narod i vypovnij joho dobry želaňa. Išči ku Tobi, Hospodi Bože naš, molime sja, žeby do serdec' ver'chnosti vmistiv Ty dobryj zadum o našim narodi i tak jomu darovav povne narodne i religijne rozvivaňa.

Hospodi! Naj bude tota naša pros'ba ku Tvojij slavij velikodostojnosti luba, jak prijemne aromatiche kadilo.

Svojim virnym Rusinam i vsjtkym ľuďam daruj filesne i duchovne zdravja, dovhyj vik i vzrostaňa u vsjtkych čestnotach. /Deň Rusiňu, Prjašiv 4.6.2010/

Dumajte na svij rod i pri spisovaňu žytelstva – 21. maja 2011! A pište:

6. Štátna príslušnosť: SR ☒
20. Národnost': rusínska ☒
21. Materinský jazyk: rusínsky ☒

„Kto to dnes žiada, aby Rusini slovenský jazyk za svoj prijali? Ved' oni majú svoj rusínsky krásny jazyk.“

Ludovít Štúr

RUSINY, DAJME O SOBI ZNATÍ!!!

21. maja 2011!

Попсутый товар бы ся не мав продавати!

В тых днях перед списованём людей пан Микола Мушинка дістрібує на сільскы уряды регіону, де жыють у великій мірі Русины, публікацію „*Národnostná menšina pred zánikom?*“, авторами котрой суть **Микола Мушинка** і його сын **Александр Мушинка**. Видавателями суть: Сполочность про баданя і розвой мінорітних груп – Мінорітас, Асоціація українців Словенська, Пряшівска універзіта і Центр антропологічных бадань у Пряшові.

Публікація окрем *Вступного слова* обсягє і *Штатистичный перегляд русиньско-українських сел на Словенську (1773) – 1881 – 2001*. Обсяг, главно *Вступных слов*, є цалком дезінформачный, неправдивый, а што є головне – є заміряный на однароднёваня Русинів, што є в розпорі з Уставов Словенської републіки, ст. 12. Найвеще ня удивлять, же проект є реалізований із фінанчнов підпоров Уряду влады СР, а то іде о публікацію з протирусиньським обсягом, у якій є много неправд, кламств і мылить представителів сільскых урядів, священників, студентів, культурно-освітніх робітників і шырший круг читателів! На адресу даной публікації уводжу лем дакотры протиаргументы:

1. На Словенську не екзітує ани єдно село русиньско-українське.

2. Не є на Словенську ани єден жытель, котрый бы собі записав народность русиньско-українську.

3. Є незмыслом, жебы в році 1773, респ. за послідніх 227 років дахто з Русинів у особнім контактї вживав язык український.

4. Неправдиво уводжать автор, же в урядных штатистіках є уведжена народность *Русин-Українець*. Такого терміна не было ани при посліднім списованю людей в році 2001.

5. Істотным высміхом є тверджіня автора, же назва Русин є старше названя Українця. Таке тверджіня было за сильной мушеной недемократічної сталінської українізації Русинів на Словенську на основі рішіння ЦВ КПС. Тяжко увірити, кідь Уряд влады СР фінанчно підпорує виданя такой публікації, же хоче правильно вирішыти проблем народностной політики, конкретно реалізації прав Русинів на Словенську – в контексті приятої Уставы СР.

6. Выгражне писмо збойницькой дружыны Федора Главатого з року 1493 місту Бардеєв не є написане в живім русиньскім языку, але в змішанні діалектів вещь народностей, прадставителі котрых были членами дружыны.

7. На с. 28 автор уводить, же Руський дім у Пряшові був главным центром *Русинів-Українців*. (*Позн. ред.:* на купліня того дому ся поскладовали Русины зо Словенська і з Америки, служив потребам Русинів, лем од 50-ых років 20. стороча був неправом понад 30 років єдным із центрів не Русинів-Українців, бо о такій народности нихто тогды не хыровав, але „українських трудящих“.) Шпекулативно створена народность Русин-Українець была аж 20. януара 1990 в Пряшові, а то проти волі Русинів. К такій выдуманій народности ся дотеперь на Словенську нихто офіціално не приголосив, докінця ани її авторы! Тота назва народности є выплodom фантазії тых прихыленців української орьєнтації, котры Русинів українізовали по 2. світовій войні, а єдным із них був і зістав праві Микола Мушинка.

8. Котрій народности декретом влада Чеськословенська по 2. світовій войні приобіцяла северовыходному Словенську шыроку автономію? Подля пана Мушинки народности Русины-Українці.

9. Одсудити треба позітивне оцінёваня автором діяльства „Української повстанської армії“, як і діяльство бандеровців!

(Продовжіня на 2. стор.)

15. семінар карпаторусиністікы

19. апріля 2011 в СНМ – Музею русиньской культуры в Пряшові зорганізовав Інштут русиньского языка і культуры Пряшівской універзіты (ІРЯК ПУ) в Пряшові **15. Научный семінар карпаторусиністікы**. З лекціов на тему *Традіції русиньского школства на Словенську: 75 років од взнику Грекокатоліцькой руськой гімназії в Пряшові* выступив председа Русиньского культурно-освітнього общества А. Духновича в Пряшові Мгр. Гавриіл Бескид, бывшый середнёшкольскый учитель російского языка і історії.

Як традично, акцію отворила і участників привітала директорка ІРЯК ПУ доц. ПгДр. Анна Плїшкова, ПгД.. Дотримуючі штруктуру семінарів карпаторусиністікы, у вступі прочітала характеристику реферуючого гостя, о котрім повіла: „Мгр. Гавриіл Бескид ся народив 28. септембра 1929 року в Кошіцях в родині Евгенія Бескида і Марты, родженой Холошнянєвой. Дїтство пережыє у русиньскім селі Леґнава (окр. Стара Любовня), де єго отець бив грекокатоліцькым священиком 35 років. Там выходив основну школу. Скінчив Штатну руську гімназію в Пряшові і Высоку школу педагогічну в Братіславі. Учів у Леґнаві, Малім Липнику, на Середній педагогічній школі Клементя Готтвалда, на Дванадцятьрічній середній школі, на електротехнічній і стройницькій школі в Пряшові, скады і одышов до пензії в році 1991. По ніжній революції ся активно припоїв к русиньскому руху, наперед у звязи з навернутєм Руського дому, дале як пропагатор бескидады і карпатської русиньской літературы віцілім.“

(Продовжіня на 2. стор.)

ODKAZ svjaščenika, poeta, pisatelja, rodoluba EMILA KUBEKA

Ponad hory, nad Beskidom,
svižij viter prodivav:
Solovej naš zvučnym hlasom,
novu pišnu zaspivav.
Spivav Rusinam slobodu,
ľubov, pyšnym holosom:
„Ja Rusin byv, jesm i budu,
ja rodiv sja Rusinom!“

De suť našy slavy časy?
Podkarpatsky Rusiny?
De pošli-s' kňazi našy,
i slavy jich družiny?
Už nastav čas povstavati,
i zbuditi sja zo sna:
„Rusin byv miľ Otec, Matī,
Ruskaja vsja rodina!“

Daj nam, Bože...

Daj nam, Bože, zdravja, silu,
utrímati svoju viru,
narodnosť i obrjad v cer'kvi,
pro potomkiv až do smerti.

Pomož nam, Bože, vse znati
tradicii sochraňati,
naj ne ščeznuť z našych krajiv
prarodičivsky zvyčaji.

Daj nam, Bože, pamjati
reč, što nas učila matī,
po našomu sja moliti,
proslavľati ŗa, ľubiti.

Pomož, Hospodi, bo bida –
propade naša bisida!
voroh duchovno kaľičiť
virnyj narod Duchnovičiv.

O Hospodi, buď vse z nami,
Sotvoriv-s nas Rusinami,
Ty možeš voroha sperti
Ne daj Rusinam vymerti. *Mikolaj Koneval*

Dumajte na svij rod i pri spisovaňu
žytelstva – 21. maja 2011! A pište:
Štátne občianstvo: Slovenská republika
Národnost: rusínska
Materinský jazyk: rusínsky

Rusińska besida nekupovana, nepožyčana,
ale od Boha nam naviky darovana.

Daňko Lem

RUSINY, DAJME O SOBI ZNATÍ!!!

21. maja 2011!

Попсутый товар бы ся не мав продавати!

(Продовжіня з 1. стор.)

10. Автор необективно описує позицію Русинів к українській народности. В публікації не є згадано, же **Русины на Словенську николи не жили в сполочнім штаті з Українов а українізацію нігда не прияли**. Як тогдышнє Чеськословенсько, так теперішню Словенську республіку Русины поважовали за свою отчизну. Русины суть лоялны ку кождій народности, покы ей представителі респектують їх права і самобытность русиньской культуры. Цалком неправда, же словенскы організації мали інтерес однароднєвати Русинів. Праві наспак, міджі Русинами і Словаками было і є добре сполунаживаня.

11. Замірним і ціленим кламством автора проти Русинів є, кідь на с. 33 уводить, же в році 1961 руську і українську народность на Словенську собі увело 35 435 жителів. Є то неправда і грубе зловживаня урядных штатистичных выслідків списованя людей з року 1961.

12. Выслідки українізації Русинів по році 1952 автор оцінює барз позитивно, і кідь **реалностєв є, же насилна недемократична українізація была найтемнішым періодом в історії Русинів на Словенську**. Было заказано голосити ся к русиньській народности, культура Русинів была понижована і українізована. Вшытко русиньске ся інтерпретовало як українське. **Насилна сталінська українізація припомогла тому, же скоро 75 % Русинів ся в сучасности не голосить к первістній русиньській народности**. Русиньске школство цалком заникло лем зато, же по році 1952 на приказ Президії ЦВ КПС на кождім русиньскім селі, без сугласу родичів, мусила быти школа з українським языком навчаня. Аж в роках 1960 – 1963 на засяг родичів і містных органів ся зрушыла переважна часть українських школ.

13. Цалком неправда, же бывша проукраїнська організація, створена з ініціативы комуністичной партії, а то „Культурний союз українських трудящих“ сам вирішив змінити свою назву на „Союз Русинів-Українців Чехословаччини“ (с. 35). **Тота зміна настала на основі рішєня і з приказу КВ КПС**. Створіня нової організації – Союзу Русинів-Українців Чеськословенська – значіло, же проукраїнскы орьєнтованы функціонарі організації автоматично поважовали Русинів і Українців за єдну народностну меншыну. Тото заключіня є правдивым, але тота єдна народностна меншына – то суть Русины, лем дакотры з них почас мушеної українізації ся стали Русинами української орьєнтації, але обычайны люде споїня слов „Русин-Українець“ не прияли і дотеперь не узнають.

14. Автор выслідки списованя людей з року 2001 фактично не узнавать. Не є правда, же 49 099 людей собі увело русиньскы язык як материньскы. **Реално материньскы русиньскы язык собі увело 54 907 жителів**. Автор факты з посліднього списованя людей помішав із тыма з року 1961, бо так то авторови было выгодно.

15. Цалком автор не мать правду, кідь на с. 36 барз позитивно оцінює повоиновий період. Тадь праві уведжены представителі зограла барз негати́вну роль в просаджованю українізації, політики, котру в рішєню народностного вопросу просаджовали представителі ЦВ КПС на основі диктату з Москвы. Жителі русиньской народности уведжєных тзв. лідрів не любили, так як то трактує автор. Не може хвалити ани тых (В. Капішовський і другы), котры ся заслужыли о ліквідацію грекокатолицькой церкви, ліквідацію Русинів на Словенську. А цалком є неправдиве тверджєня автора, же по 2. світовій войні, в часі діяльства І. Рогалє-Ількова (1947) і далшых екзистовала назва „Русины-Українці“. Як єм уж увів, тота назва vznikла аж 20. януара 1990 при переименованю „Союзу українських трудящих“ на „Союз Русинів-Українців“.

16. Автор начісто помотав народности на с. 38, кідь руську народность споїв з українськов.

17. На с. 39 – 40, в пунктах 1 – 8, в котрых характеризує, што споює проукраїнскы і прорусиньскы організації, начісто ігнорує волю русиньского жытєльства. Окрем пунктів 5 – 7, што ся односять к жываню кіріліки і выходного обряду в церквы, остатні пункты суть неправдивы. Автор не згадує ани в єднім припаді, же основным розділом міджі Русинами і Українцями на Словенську є то, же **Русины у своїм кождоденнім жывоті у вшыткых русиньских се-**

(Продовжіня на 3. стор.)

15. семінар карпаторусиністики

(Продовжіня з 1. стор.)

В роках 2001 – 2005 на Словенську выходила хосенна публікація Русиньскый народный калєндарь, де Гавриіл Бєсکید був єдным із плоднх сполупрацовників, зоставителів і авторів. Ёго статії были присвячены визначным історичным датам, людям і інституціям. З них ся мож дочітати о Грекокатолицькій руській гімназії, о Грекокатолицькій руській учительській семінарії, о культурных обществах Русинів од другої половини 19. стороча, о визначных особностях Руського клубу і Общества А. Духновіча в Пряшові. Многы ёго статії ся обявили і в заграничных русиньских выданнях: Бєсцида (Польско), Вседержавный русиньскый вістник (Мадярьско), Podkarpatská Rus (Чесько)... Находимє ёго мєно в Енциклопедії русиньской історії і культуры (Magocsi, P. R., Por. I.: Encyclopedia of Rusyn History and Culture, Toronto – Buffalo – London, 2002, 2005) міджі 24 сполупрацовниками. Є зоставителєм книжок **Николай Бєсکید на благо Русинів** (Ужгород, 2005) і **Николай Бєсکید як субєкт і обєкт історіографії** (Пряшів, 2009).

Активіты Г. Бєскида ся не огранічують лєм на публікачну роботу. В році 2002 був ініціатором научного семінара – 120 років од народжєня Николая Бєскида і одкрытия памятной табы свому стрьковцу-історикови в Лєгнаві і в Болдогєваралі в Мадярьску, організовав бісїду з писателєм з Підкарпатя Василєм Сочком-Боржавином, семінар на тему 80 років Общества А. Духновіча в Пряшові і ряд інших активіт. Г. Бєсکید выступав на визначных русиньских форумах як делегат Світових конгрєсів Русинів в Будапєшті, Ужгороді, Пряшові, Криниць, Сіґеті, на научных семінарах в Мадярьску, Ужгороді і інде. На сердцю му лежєть проблем занедбаних гробів наших культурных великанів, як: Юлія Ставровского-Попрадова, Михала Бєскида, Іренєя Ханата, Корнєлія Добрянського в Чертіжнім, якы треба обновити, як і реалізовати в селі памятную комнату спомянутым людям.

Такых благородных діл на конті Г. Бєскида бы ся нашло і вєцє, наприклад, міджінародный семінар к 105. річниці од народжєня Юлія Ставровского-Попрадова, реалізація проєктів Русиньского культурно-освітнього общества А. Духновіча в Пряшові, якого є председом, і цілий ряд інших хосєнных діл на благо Русинів.

Потім уж слово взяв Мрр. Гавриіл Бєсکید, котрый наперед участникам представив тематичну выставку о гімназії, в якій представив покровителів, профєсорів, меценатів і школярів школы. В рефераті окрем іншого повів: „В сєптембрі того року минє 75 років од одкрытия гімназії про Русинів у Пряшівскім краю. До того часу діти Русинів гімназіяльну освіту могли здобыти лєм в Ужгороді або в Мукачові, в гімназіях руських. Русины на тім боці Карпат не мали можность туньше ся школовати у своїм краю. Путь к отворіню гімназії не была легка. Бой о ню ся вів уж в 20-ых роках, за першої ЧСР, тісно до року 1936. В тых роках ініціативы за отворіня гімназії розвивав Федор Ройковіч, свящєник в Лютині, ініціатор одкуплїня Руського дому в Пряшові, председа Руськой народной рады в Пряшові. В 30-ых роках – К. П. Мачік, віцепрезидент Вєрховного суду в Кошіцях, а позад нєго судця Др. Іван Пєщак. Кідь ся не подарило отворити штатну руську гімназію, приступило ся к реалізації ідеї приватной гімназії. Реалізацію проєкту взяло на себе Общество руськой молодежи (ОРМ) і ініціаторы Іван Пєщак і Діонізії Ройковіч, сын Федора Ройковіча. Намір отворити гімназію був сформулований у Визві надрукованій в тогдышніх карпаторуських новинках. На

(Продовжіня на 3. стор.)

POSOLSTVO

rusiňskoho grekokatolic'koho svjaščenika,

predsedu

Obščestva sv. Joana Krestiteľa

o. Jaroslava POPOVCA

Choc' mojim selom de jem rosnuv je Lomne, koriňa mohu Crodu po ňaňkovi suť v seli Valkiv. Tam na kinci 16. i počatkom 17. storoča prišli moji pradidove z rodu Popovič a selo nanovo zaselili. Kraj nazývanyj Domaša - Valkiv, dnes' služyt na rekreaciju, relaks i zabavu. V druhij polovirni 20. st. „micny toho sveta“ bez oprošiša sja ľudej rišyli šisť sel zalati vodov.

Moja perša parochija jak svjaščenika bylo rusiňske selo Krajna Bystra. V turňi cer'kvi jem našov jeden z dzvoňiv zatopenoho sela

Valkiv. Kid jem čuv joho holos, vse jem sobi spomjanuv na krutu sudbu Valkivčaniň.

Choc' našy predkove žyli dovhy storoča midži mnohyma vekšyma i micnišyma narodami, preci dokazali utrimati svoju identitu. Zapustili micny narodny i religijny koriňa a zo svoho duchovnoho bohats-tva mali i na rozdavaňa. Zato jem hordyj, že možu naležati ku tomu narodu a možu joho spomahati. Tak robili mnohy našy rusiňsky svjaščeniky, tak robili i našy jepiskopy-mučeniky.

Dorohy Rusiny, my samy trímleme v svojich rukach pravo na svoju identitu. Virju, že jej samy „nepo-topíme“ a naš holos zazvučít jak holos dzvona i při spisovaňu ľudej v 2011 r. Ja tyž zroblu všyto proto, žeby mij narod žyv! Bo mij narod sobi to zaslužyt!

Za Rusiňskij narod

Osij Kudzej

Vladyko, Rusine rodom,
smot', što je z tvojim narodom –
vyrvali mu jazyk, dušu,
zmistit' sja pid jednu hrušu.
Už sja vypovnilo slova,
što jes o nim prorokovav,
a je tu doba prihodna,
žeby sja odraziv od dna.
Pomož mu, vladyko lubyj,
bo ho ženut do zahuby.
Dbaj, žeby sja ne skličiv
narod tvij i Duchnovičiv.
Maj nad nim ruku ochrannu,
pozabav ho zlobnoho planu,
chraň ho od zadumiv Zloho,
vladyko serdcja zlatoho.
Pros, naj v svojij reči može
proslavlati imja Bože
i naj je blahoslovenyj
tvij narod Bohom lubenij.

RUSINY, DAJME O SOBI ZNATÍ !!!

6. Štátna príslušnosť: SR 20. Národnost: rusínska 21. Materinský jazyk: rusínsky

Попсутый товар бы ся не мав продавати!

(Продовжіня з 2. стор.)

лах поужывають русинський материнський язык, а функціонарі української народности просаджують український язык, яким ся не говорить ани в єднім селі в Словенській республіці! Так пан М. Мушинка, як і проукраїнськи функціонарі, дотепер собі не усвідомлюють, або не хотять усвідомити, же в 51 русинських селах к українській народности ся не приголосив ани єден житель а у 82 русинських селах к українській народности ся приголосило 1 – 5 жителів. Автор, кідь ся поважує за ученого, мусить знати о тім, же ани в єднім русинським селі не суть условія на розвой української культури. Про кого тота українська культура? Ведь кідь ся в дакотрім селі жителі голосять к українській народности, в переважній мірі суть то родом Русины, котры і в сучасности вживають русинський язык а поважують русинську культуру за свою. Кібы автор публікації стояв за своїма написанима неправдами, свідчило бы то о тім, же все жыє в догаді „справедливой“ мушеной недемократичной українізації Русинів на Словенську, котра ся твердо просаджовала в русинських селах в інтенціях сталінських метод.

К тій части поважую за повинність увести дакотры правдивы реалії:

Чом пан М. Мушинка, як і функціонарі „Союзу Русинів-Українців Словаччини“ до своїх рядів не кличуть жителів української народности, котры к нам пришли з України жыти навсе і мають українське коріння, як і членів змішаных манжелств? Чом тых Українців не за-покоють до роботи свого союзу, жебы ся ангажовали? Чом дотепер не хотять створити обчанське здружіня про Українців? Чом п. М. Мушинка не видав свою книжку по українськи? На тот вопрос є легка одповідь: жителі на русинських селах українську пресу і публікації не читали ани не будуть читати!

18. В части „Štatistika obcí“ суть многы данны не-лем же неправдивы, скреслены, але выхабляють ся основны річі. Данны за єго родне село Курів суть тыж неповны. Автор забыв увести кількість людей, якы ся голосять к окремым церквам. „Забыв“ підкреслити, же з цілкового числа жителів села 546 людей є лем 13 Українців і начісто выхабив кількість Русинів-Українців.

19. В публікації тыж хыблять данны за міста Міджілабірці і Свідник, котры суть скоро чісто русиньскы. В части Штатистика тыж є выхаблене село Белеївці, Выдрани і под.

20. В части Штатистика сам собі вывернув свою мылну теорію, же у нас екзістує народность Русин-Українець. Бо ани в єднім припаді з 260 сел не увів народность Русин-Українець, лем українську народность, як і то, же лем русинський язык ся вживав у тых селах і тоты села характеризовав як русиньскы, респ. чісто русиньскы.

21. Наконець хочу увести, же п. Мишинка свою неправдиву публікацію прямо посылає на сільськы уряды і жадать за ню 17 евр (без обіднавкы), а то я поважую за обычайне жобраня. Книжку поважую за „попсутый товар“, также сільськы уряды, кідь уж за ню заплатили, мають право од п. М. Мушинкы жада-ти вернутя пінязей.

Єм персвідчений, же Уряд влады СР перевірить, на што были поужыты ним даны фінанції. На виданя публікації повной неправд, кламств і дезінформацій, котры з боку основных людських прав Русинів суть неприятельны!

Поки пан Микола Мушинка поважує ся за фолклоріс-ту, потім ний з історії Русинів не робить фолклор і ний ся занимає своїм фахом. Намісто бесхосенного книж-но-заробкового діятельства треба ся займати таков сферов, котра приносить хосен, а не пониженєм і знецінінієм богатой історії наших русиньскых пред-ків. Одказую авторови, же інакше ся пише при пасіню коров, а інакше, кідь жыете міджі людми. Днесь люде знають читати, писати і не треба підцінівати тых, про котрых хочете писати. Кідь хочете і надале писати, пи-ште правду!

Іван БАНДУРІЧ, Бардеєв

15. семінар карпаторусиністики

(Продовжіня з 2. стор.)

такий почін русинська громада реагвала позитивно і підтримала тото діло. І ОРМ на Словенську за запоіло до приправ на отворіня гімназії. Общество зорганізовало приправный выбор, котрый ся писмами обернув на вшыткы тогдышні карпаторуськы общества, жебы делеговали по двох чле-нів. За председу выбору був зволений Ф. Ройкович, секретарём ся став І. Пещак а записователь-ков Марта Дубаєва. Іці 1. децембра 1935 новинкы „Русское слово“ опубліковали статью о харак-тері будучой гімназії. В ній ся говорило, же гімназія бы могла быти приватна, але мала бы подобну уровень як штатны гімназії, причім вшыткы документи, котры бы выдавала, были бы рівноцінны з документами інших гімназій по цілій ЧСР. 1. марца 1936 з ініціативы споминаного общества і Союзу руськых учітелів у Пряшові був выголошений Меморандум восьмох організацій, адресований тогдышньому председови влады ЧСР Др. Міланови Годжови в Празі. Меморандум підписали – за Общество А. В. Духновича – Сімеон Смандрай, за Союз руськых учітелів – Іван Гендер, за приправный выбор – Федор Ройкович, за Союз руськой молодежи – Іван Пещак, за Общество грекокатолицькых священиків – Антоній Ройкович, за Союз руськых жен – Анна Дубаєва, за Руськый клуб при Руськім домі в Пряшові – Федор Дуфанець а за Общество художных учеників – Осиф Збіглей. Меморандум був посланий через Павла Гойдіча Міністерству школ і народноі освіти і председови влады ЧСР Міланови Годжови. Приправный выбор ся обернув на родічів, котры бы хотіли дати свої діти до гімназії, з просьбов, абы до 1. януара 1936 року ознамили, як вирішили, а то Обществу руськой молодежи в Пряшові. Общество мало центр в тогдышнім Руськім домі в Пряшові. Выбор знав, же абсолвенты приватной гімназії не будуть акцептованы дакотрыма тогдышніма штатными і школьськыма інституціями, зато ся глядали новы можности будучого характеру першой руськой гімназії на выході Словенська. На поміч выбору пришов школьський закон із року 1883, з бывшого Австро-Угорьска, а конкретно параграф 54, статья XXX, котрый платив за першой ЧСР. На основі того закона право закладати публічны гімназії мав лем штат, окрес, церьков. В наших условіях штат і окрес не приходили до увагы, а то значіло, же отворити гімна-зію могла лем єпархія і єй представитель – єпіскоп. То був єдиний обективний выход з даной сітуації. Зато приправный выбор послав свого председу Федора Ройковича і таємника Івана Пещака к єпіскопови Павлови Гойдічови, жебы го попросили взяти над гімназію покровительство. Єпіскоп з радостев прияв тоту велику задачу. І так довгочечена гімназія дістала назву Грекокатолицька руська реална гімназія. З єпархіов був підписаний договор, на основі котрого ся завязує отворити гімназію і взяти над нєв покровительство з тым условіом, же не возьме на себе фінанчны діла. Міністерство школства і народноі освіти в Празі під ч. 45. 046/36 – 11/2 з 27. мая 1936 року потвердило проект єпархії на заложіня гімназії. На 10. мая 1936 року была скликана громада, де взяли участь Русины Пряшівського краю. Учасники з великим інтересом выслушали текст писма з Міністерства школства і народноі освіти з 27. апріля 1936 о одобріню отворіня гімназії і єй назвы – Грекокатолицька руська реална гімназія в Пряшові. Од школьського року 1939/1940 назва гімназії ся змінила на Грекокатолицьку руську гімназію. На громадї в Пряшові была приятна вызва, же народ повинен підпорвати гімназію, інакше єпархія не возьме на себе одповідность за єй далшу екзістенцію. Першым добродітелєм гімназії ся став Сімеон Смандрай,

(Продовжіня на 4. стор.)

POSOLSTVO

rodaka z rusiňského sela Klenova, okres Snina,

prednostu

Kliniky neurochirurgiji Fakultnoj nemocnici z poliklinikov
na Kramaroch v Bratislavi,

člena Svitovoj akademiji neurochirurgiji,

prezidenta i čestnoho člena
Seredňoevropskoj neurochirurgickoj spoločnosti,

pedagoga cilosvitovoho vyznamu.

prof. MUDr. **Juraja ŠTEŇA** csc.

Prezident Sloveňskej republiky mu udiľiv „Kříž kniežata Pribinu 1 triedy“ za rozvoj
neurochirurgiji. Je nositeľom mnohých vyznamenán i ocieňí.

Материнський язик сја не дася забути, бо сме ho dostavali vjedno z materiňskym molokom. Kid v najťažšych momentach prosíme v duchu „mamo moja, pomozte mi“ obertame sja na ňu po našomu, po rusiňsky. Narodnosť ne zminíme, tak jak ne zminíme svojich rodičov, choc' by s'me što o sobi napísali. Mali s'me i mame midži Rusinami mnoho vyznamnych osobnostej, kotry nigda ne zabýli na svoje koriňa. Zato by s'me při zrachovaňu ľudej ne mali mať problem při vypovňovaňu kolonky „materiňský jazyk“ i „narodnosť“.

Što jes' zdědiv v krově, to ne pereškoliš, no kid' stratiš svoje – identične
už ne jes original, jes štos' inše a barz často – smišne.

Mikolaj Kseňak

Helena Gicova-Micoučínova

Svij jazyk v Beskidach dovho jem brusila,
by jem hordoho Rusina šumňi pozdravila.
Každa maťi ľubíť svoju dčvku, syna
a ja v serdci nošu i brata Rusina.

Choc' v Kamjaňij budú čudže rozsvatí,
pro Rusiňiv choť spivanky spivatí.
Naj zlata litera v slovi ne vystyne,
naj naš rusiňský rod nigda ne zahyne.

Dumajte na svůj rod i při spísovaňu
žytelstva – 21. maja 2011! A pište:

6. Štátna príslušnosť: SR ☒
20. Narodnosť: rusínska ☒
21. Materiňský jazyk: rusiňsky ☒

RUSIŇY,

DAJME O SOBI ZNATĚ !!

Писательский образ Марии Мальцовской

(К недожитому юбилею писательницы, 5. 5. 1951 – 25. 9. 2010)

5. мая 2011 бы ся наша Машка была дожила 60-річного юбі-
лея свого віку. Але судьба была к ній скупа. Перервала їй
тонку нитку живота і одослала єй до вічності. Не доволила
їй продовжувати творче діяльність, котре так фасцінова-
ло русинських читателів і літературних критиків. Навікы єй
вырвала з узкого родинного круга сестер, мужа і дітей, як і од
широкой русиньской громады. В своїх художніх творах Маль-
цовска высловила оригінальне розуміння живота як нове літера-
турне оформлєня темы.

Марія Мальцовска в своїх худож-
ніх творах знала обсягнути многы
стороны людської екзистенції і
судьбы а в читателя тым активізова-
ла вшыткы єго змыслы і свідомость.
Окреме читателі женського роду зо
симпатіями переживають судьбу єй
героїнь, бо як писателька і читатель-
ка была вдумчивов дітинов своїх
родічів, кідь слухала розповіданя
свого вітця (*Приповідкова лучка*);
была старостлиов і жертвеннов
дівков своєю доброй матери (*Мате-
рина свічка*); оспівала щастя моло-
дой дівкы, кідь ся россвітить як звіз-
да і розозвучить ся струнами ласкы
як гарфа (*Чеканя на Петра*); писа-
телька нашла скромных людей, котры ся стали персонажами єй кни-
жок. Таков є Марія Піптова, старостлива жена свого доброго мужа
(*Під русиньським небом*). Обидві суть прототіпами персонажів в
художніх творах писателькы Мальцовской.

Боже, думаю собі даколи, чом єсь нас вшыткых не обдаровав
талантом писателя, кідь живот каждого з нас є єден неповторный
невыверный роман а часто зникне без того, жебы го писатель
застиг зазначіти і звичнити!?

...

Марію Мальцовску читателі спознали уж з першых єй творів, якы
опубліковала в русиньській пресі. Привітали єй оригінальність, главно
тым, же зачала писати по русиньскы, їх родным языком. Указало
ся, же в ній молода авторка чує ся природно, што читателі з вдяков
акцептовали. Єй плюсом было то, же приступала к своему читательско-
му посланню не од якихсь декларативных правд, але од живота людей
своєї громады, яку добрі знала, доконало розуміла людський психіці,
што ся одразило в skutках єй персонажів, в skutках людей авторь-
ской обсервації. Она якбы выходила зо слов Карла Чапка, котрый
свого часу написав: „Rodný kraj je ako rodná reč. Keby niekto rozprával
alebo písal iným jazykom, neprestane myslieť jazykom svojho detstva“.

Мальцовска в своїй творчости выходила з фактів живота; skutky
єй персонажів суть соціально і психологічно мотивованы. Їх живот є
тісно звязаны з тым простором, з якого походять, де ся народили.
Жылот їх навчів познавати і любити вшытко в їх окружіню, тот світ,
в котрім жыють, вшыткых приятелів і недоброжычливців, бо і з нима
мусили наживати на малім кусочку выходного Словеньска, одкыль
не было де утечі. Они ани не хотіли нігдє утікати, бо то была їх
родна земля – як властна мати. Тот простор детермінує вшыткы
їх skutky. Авторка ся притримовала той позиції, же екзистуюча
реальность є найосвідченішим правилом, котре диктує писателєви
выбір тем. Зато найрадше писала о тім, што сама пережила, або
обертала свою позорность на судьбу чоловіка в тяжкых ситуаціях їх
живота, што інтимно знала з властной скушености або зо скушенос-
ти громады, з якої вышла і до якої ся вертала як голодна дітина
к своїй матери. Чувства, якы у читателя вызывають художні тексты
авторкы, свідчать о тім, же писателька предмет свого зображованя
познать до корінья.

Тота шпєцифічність є лем єдным зо знаків писательской особнос-
ти Мальцовской. Дуже важна, але не главна. Бо і іншы люде позна-
ють свою громаду, людей в ній, їх звыкы і способ живота, але они
не пишуть, не докажуть віджене і познание оформити до умельцкых
образів, бо не суть писателями. Хыбять їм способность реалізова-
ти познание і передати го в образній формі. Пріорітов Мальцовской
было то, же она мала способность свое познание сконцентровати
до художнього образу, який є зєднаным виразом комплексных
процєсів живота. Вдяка тій способность авторка могла створити
унікатны художні образы людей з русиньской громады, в яких ся
одражать живот цілых поколінь Русинів карпатського регіона. Сві-
доцтво о тім суть творы, котры авторка за свого творчого живота
написала і одказала їх нам вшыткым.

Мальцовска была таксамо добров майстерков слова в несю-
жетній, як і в сюжетній ці фіктивній прозі. К єй документарній прозі
належить цікл розповідань *Материна свічка* (*Марець, Априлєвы
ремінісценції, Холодны теплы місяці і Материна свічка*).
Написаны суть в „ісч“-формі, т. є. од першой особы єднотного числа, і
мають сконцентрований характер, чім ся підвышує їх автентичность,
яка ся односить нелем к фактам майже вшыткых членів родини
Парасковых, але главно ку комплексу емоцій і переживань особы
розповідача, який є головным персонажом цілого ціклу розпові-
дань. Через єй розповідь о своїх почутках, трапіню, рефлексованях
хвороты матери і отця читатель ся дізнає і о судьбі каждого персо-
нажа. Цінне в тім художнім тексті є то, як писателька знає створити

(Продовжіня на 5. стор.)

15. семінар карпаторусиністики

(Продовжіня з 3. стор.)

котрый при єй отворіню обіцяв пожертвовати 10 000 Кчс. Позад того зобрања ся зъявили статі
у вшыткых тогдышніх карпаторуськых новинках, котры писали о великій радости зо зроду гімна-
зії і обернули ся на вшыткых людей у нас і в Америці, жебы матеріално єй підпорили. 9. юна 1936
єпископ Павел Гойдич за участи членів приправного выбору установив за першого директора гім-
назії **Др. Николая Бобака**, професора Грекокатолицькой учительской семінарії в Пряшові. В тот
самый день были установлены і першы професоры: Георгій Бобак, Ернест Гусарь, Ольга
Мыдликова, Дезидерій Миллий, Михал Сабадош як катехет, Франц Тырнка, Др. Ладіслав Урбанек.
Помогали: Марта Дубаєва і Осиф Рац. К отворіню гімназії Міністерство школства і народной
освіты поставило пять пунктів: 1. В школьскім році 1936/1937 буде отворена лем єдна класа і в
наступных роках ся буде отворяти лем по єдній класі. 2. Школа ся буде звати „Грекокатолицькая
русская реальная гимназия“. 3. Будова школы, класы, бутор буде дотримовати нормы, платны
про вшыткы реалны гімназії в ЧСР. 4. Школа буде дотримовати режим, який є властный і іншым
реалным гімназіям в ЧСР. 5. Вшыткы фінанчны і матеріалны потреби звязаны із школов бере на
себе Грекокатолицький єпископський ордінаріат в Пряшові. Языком навчання в новоотвореній гімна-
зії в Пряшові подля інструкції Міністерства школства і народной освіти (Прага, 23. юла 1936) має
быт тот істый, на котрім ся учіло в Грекокатолицькій учительській семінарії в Пряшові. З ходом
школы ся обявили і розлічны проблемы, главно матеріалны. З ініціативов приходять дакотры
карпаторуськы общества, якы приносять матеріалны жертвы. В дакотрых новинках ся
зъявляють мена тых, котры дарують на гімназію. До кінця рока 1936 была подарована сума
50 000 Кчс. Даний факт свідчить о тім, же люде вірили в жылотаспособность гімназії і не давали
пропасті школі, котра ся мала стати основов народной освіти. Была така думка, же кідь буде
гімназія фунговати, то ай штат єй фінанчно підпорить. Треба повісти, же штат зачав підтри-
мовати гімназію аж од шк. р. 1942/1943, а вцілім школа могла фунговати лем з помочов спонзорів,
дарів родічів і симпатізантів. Дирекція школы ся обернула в новинках „Русское слово“ на Русинів 1.
децембра 1936 року з просьбов помочи при будованю учительской і школярской бібліотеки. В
новинках ся писало: „... на будованя бібліотек уж ніт грошей, зато просимє наши руськы обще-
ства, інтелігенцію, парохії, села, школы і руськы бібліотеки подаровати гімназії уж непотребны,
але про нас потребны книгы.“ В роках 1936 – 1942 окремы класы гімназії были в розлічных будовах.
В першій учебнім році гімназія была в єпархіалнім сиротинцю. В далішій році перешла до інтернату
Алумнея на Кметевім строморадію. В шк. роках 1939/1940, 1940/1941, 1941/1942 гімназія была в
єпархіалнім наємнім домі на Духновичовій улиці. Лем перша класа в шк. році 1941/1942 была провізорно
в єпископській резиденції. Будова, котра мала дефінітивно служыти гімназії, была дана до аренды
міста про державну міщанську школу до 1. юла 1942. Од шк. року 1942/1943 школа перешла дефі-
нітивно до будовы, в котрій колись была Педагогічна факулта УПІШ. Днесь є там Грекокатолицька
теологічна факулта. В часі приближіння фронту шк. рік 1944/1945 ся зачав аж по ослободжіню
міста Советьскых армодов. Але при бомбардованю Пряшова в децембрі 1944 будова была пошко-
джена пару бомбами. В тім часі в будові був німецький воєньскый лазарет. При бомбардованю
інвентарь кабінетів і бібліотек був зніщений і розкраджений. По войні было треба зачінати од

(Продовжіня на 5. стор.)

POSOLSTVO

prezidenta

Carpatho-Rusyn Society

(najväčšej organizácie Karpato-Rusínov v Severnej Amerike so sídlom v Pittsburghu, ktorá má cca 1800 členov)

zástupcu

Karpato-Rusínskeho konzorcia Severnej Ameriky

(všetkých organizácií)

Johna RIGHETTIHO

Identifikovať sa ako Rusín pri sčítaní ľudu je rozhodujúce nielen pre Slovensko, ale aj pre všetkých Rusínov, lebo tak môžeme získať presný obraz o Rusínoch na celom svete. Máme takú bohatú kultúru, že v USA nám ľudia dokonca závidia to všetko čím a kým sme. Ľudia po celom svete získavajú čoraz väčšie uznanie pre menej známe kultúry. My Rusíni musíme byť hrdí na to, kto sme. Od Andyho Warhola, cez Meg Ryan a šéfa vnútornej bezpečnosti USA Toma Ridgea – Rusíni mali veľký vplyv na svet.

SPIVAJTE SOBI, DIVČATA

Ne ješ kraju veselého, jak naš s-pid Beskidiv, nit spivanok spivanišych, jak v našych Rusiňiv. Toty našy davny predky dobroty ne znali, v svojich serdcach spivanočky pro nas utrimali. Sonce sviťit nelem pro nas, jednak pro každoho, my sja nigda ne zrečeme obyčaju svoho. Našy krasny spivanočky budeme chraniť i pro dalje pokoliňa chočeme lišyti.

Mikolaj Hvozda

PACHOTY MATERINOJ DUŠKY

Rusiňsky valaly, probudte sja, predky kličut, s'te spasa naša. Tam, de pachne materinov duškov, tam s'me všytky doma, i duša.

Kveta Morochovičova-Cvičik

6. Štátna príslušnosť: SR

20. Národnosť: rusínska

21. Materinský jazyk: rusínsky

RUSÍNY, DAJME O SOBI ZNATÍ !!!

21. maja 2011!

Писательский образ Марії Мальцовской

(К недожитому юбилею писательницы, 5. 5. 1951 – 25. 9. 2010)

(Продовження з 4. стор.)

діятельні образи людей з їх світом емоцій, роздумованім і вшитим справованім в своїй середі. З обшырного животного матеріалу писателька старостливо выбирала лем такы факты, вдяка котрым могла створити пластичны образы отця і матери в тяжкых ситуаціях жывота. Так ся їй подарило створити тіпичны, але індивідуалізованы образы постав, котры презентують соціалный і національний колоріт русиньского этносу в ёго одвічній домовині – на выходнім Словеньску.

Каждый з главных персонажів має свою тварь, свою психологію, своє справованя, котре є мотивоване ёго натуров, звывками того простору і громады, де він ся народив і виріс. Авторка ся притримовала реалістичного способу формованя літературного образу. Їй текст дыхат ґрушностев з нарабляня з літературнов темов, докладным оброблянем каждой ситуації, в котрій ся находит персонажи. З їх жывота выбират лем такы факты, поступки і справованя, котры характеризують їх людську якість, їх властну дяку робити добро і створёвати прияжны условия про жылот своей родины в селі.

Сюжетна проза Мальцовской не менше интересна про читателя як ей документарна проза. Призначна є тым, як авторка мудро компонує сюжет, як розвивать сюжетны лінії, жебы створити характерны образы людей: старостливо зважає, жебы ей персонажи были многостранно зображены і пересвідчывы, як жывы. Зато їх моделує дуже старостливо. Прикладом є росповіданя *Росквітнута планка*. Авторка в нїм пересвідчыво выпointовала главны і другорядны персонажи. Читатель вірить каждому ей слову, бо в ёго свідомости закорїнює ся чуття якбы він сам пережив написане писательков. Романтично наднесене малёваня образів Мартіны і ей бабки дуже добрі резонує з народным характером Русинів. *Росквітнута планка* ся явить як символ процесу возроджіння Русинів і русинства.

В творах Мальцовской ся немало дізнаємо зо способу жывота русиньских людей в Карпатах, з їх обычаїв і традицій, які дотепер суть жывы і интересны, бо в них ся одражать історичный процес розвою Русинів. Находиме там узкы родинны односины (Петро Пырій і ёго жена Наця). Минувость Петра Пырія в споїну з молодима дівками в їх оцінці на погробі:

– Быв то добрый чоловік, – чула Наця, як спід землі, Палажин голос.

– Няй му буде земля легка, – доповіла їй Зузя.

– А яку хыжу выставив! – придала Євка ...

– Але быв мій ... лем мій ... перед Богом і перед людми, – закінчила Наця.

Так вызерать жылот Русина в зображіню писательки Марії Мальцовской. Тяжкы і немилосердны соціалны условия ёго животной пути роблять з нёго твердый характер, бо він ся міг положыти лем сам на себе, на свої робітны руки і на свій розум. Він є малословный, але мать чутливе сердце, яке ся выявлять лем в рідкых минутах ёго жывота, коли внутрішнім, шестым чутём, він чує приближованя осудной години.

Спробовала ем наглядно демонштровати то, як авторка овладать рідке уміння тонкого психологічного аналізу характерів своїх персонажів. Мальцовска не тратила велё слов на описы, але ся зосередила на рішаючі моменты, в котрых ся проявлять характер персонажа. То свідчить о ей высокім літературно-художнім майстерстві, о чутю міры і о ей можностях творити велику літературу. Таксамо соціална аналіза ставу русиньского села у Мальцовской заслугоє высоке оцініня. Тоты якості творчости Мальцовской свідчать нелем о ей глибоких знанях жывота русиньского села, але і о ей любови, з яков ся односить к своїй домовині.

Єм того погляду, же творчость Мальцовской заслугоє позорность читателів, бо она отворила окно, через котре мы ліпше видиме самы себе, Русинів, і тым ся глубше спознаваме як самобытний народ міджі выходославянськима народами. Вислідками своей творчой културной і літературной работы Мальцовска клала путь узким контактам зо сусідніма културами і літературами, котры од себе не мож одділити. Властнов літературнов творчостев в живім контексті културы і літературы інших народів она репрезентує русиньску літературу і тым творить звязкы, котры помагують з геркулесовскых силыв перемочі посмішкарське одношіня нежычлівців к Русинам.

О книжці М. Мальцовской *Під русиньским небом*, котру написала в році 1999, мож повісти, же добрі пасує к ей перше написаным книжкам. Тота книжка написана тыж таким штїлом як і *Манна і оскоми́на*. То значить, же є створена на конкретнім матеріалі жывота і мать документарный характер. Авторка хоснує розлічны літературны поступы, жебы створила повнокровный образ героїні в многих ситуаціях жывота. З тым цілём аплікує ей росповідь о своїм жывоті і ей непрямую реч або внутрішній монолог, в котрім персонаж роздумує, уважує о своїм жывоті, яка буде наслідность того ці іншого ёго кроку. Тым авторка психологічно проглублює внутрішній жылот персонажа, „демонструє“ як він ся пасує з проблемами свого жывота. Інде авторка выуживать пряму характеристику героїні: „Она мать цінный талант росповідати, позерати ся до minulosti і выкреслєвати деталі з чістов мыслєв і розумом. То вызыват приємне зачудованя, як і ей натура, што скривать в собі строгость на самый перед ку собі а потім ку другим. Тым нам дават знати, же она є жена, яку виховає жылот, тверды условия каждого естования у „грубій атмосфері“ міджі лісами і верьхами воловского хотаря ...“

(Закінчїня на 6. стор.)

15. семінар карпаторусиністики

(Продовження з 4. стор.)

нулы. І так учебный процес у другій половині шк. р. 1944/1945 проходив у приватных просторах на Духновичовій уліці в інтернаті Алумнея. Од піврічних вакацій 1947 гімназія дістала на учебны цілі до аренды на два роки будову у воєньских касарнях М. Р. Штефаника, коло штаціону. По войні гімназія дістала назву *Штатна руська гімназія*. В половині мая 1945 року директором школы ся став *Алексей Фариніч*. Дотогдышній директор Др. Николай Бобак ся став централным школьським іншпектором про середні школы і перешов на Повіреніцтво школства і науки до Братіславы. В році 1953 в рамках новой реформы чеськословеньской шкільской сістемы *Штатна руська гімназія* стратить свою назву і лем послідні класы были припоєны к Єденацятырїчній середній школі із словеньським языком навчаня на Конштантіновій уліці ч. 5. Руський язык в тых послідніх класах був заміненый за український а дакотры з предметів і дале ся учіли по руськы. Од року 1956 із українського одділїня 2. Єденацятырїчній середній школы была створена самостатна 3. Єденацятырїчна середня школа з українським языком навчаня. Пізніше тота школа была зряджена на ул. Револучній ч. 13., пак Ділонгова уліця, як *Гімназія Тараса Шевченка*. Днесь ся тота школа находит на уліці Сладковичовій. З того виходить, же Грекокатолицька руська реална гімназія, пізніше Грекокатолицька руська гімназія і Штатна руська гімназія, екзистовали під тыма назвами повных 17 років і виховали немалу громаду освіченых людей, які были хосенны і про народный жылот Русинів.

У короткій історії школы реферуячий увів і мена педагогів, котры учіли од зачатку гімназії холем до 50-ых років ХХ. ст. Мена, котры зачінали першый учебный рік, сьме спомянули, в другім школьським році і в далшых роках у кроніці гімназії ся спомінають: Н. Ількович, А. Качмарєва, О. Кізак, П. Малага, А. Няхай, О. Рац, А. Фариніч, А. Зима, М. Дубай, В. Завадський, В. Іванчо, О. Кандаля, О. Креницька, А. Седлакова, О. Шкергак, В. Голко, А. Ейсерт, М. Подгаєцький, М. Молчаніова, А. Чісарік, А. Калиновска, М. Паллова, П. Седлак, І. Ковальчик, Є. Сокол, І. Поповічова, М. Суковський, Ш. Добош, Б. Бунганічова, М. Мащікова, О. Зелік, І. Сегі, А. Хаміла, Н. Мушка, О. Петрашовіч, Н. Крет і іншы. З того видно, же до школы приходили учіти люде, які покінчили універзіты в Братіславі а пізніше і в Празі.

Семінар по прочітаню реферату продовжовав діскузіов, в якій выступили бывшы абсолвенты той школы. 90-річний *Юрій Федор з Фулянки*, який наступив до Грекокатолицької руської гімназії од ей зроду, значить од школьного року 1936/1937 (!), високо оцінив роль благореченого єпископа П. П. Гойдіча в екзистенції той гімназії і в процесі школованя русиньской молодежи. Окрем того, в часі острых комуністичных репресій в 70-ых роках ХХ. ст., був одсуджений на 18 років арешту і єден час сидів в леополдовскім арешті ведно з єпископом Гойдічом, де був свідком нелюдського заобходжіня з ним. Ёго силны зажиткы з того часу были зарівно спомінами на міцный характер чоловіка і єпископа П. П. Гойдіча – покровителя гімназії. Зо своїма зажитками із середнєшкольських штудій в гімназії ся з участниками семінара поділив Андрій Дуцар, пізніший іншпектор українських школ в Пряшові. В діскузії выступили і Юдр. Петро Крайняк, Інж. Димітрій Крішко і іншы.

Семінар був поучный, бо освітив дакотры моменты з історії народного школства Русинів на Словеньску, подобно як і діскузія – главно вдяка участі абсолвентів той школы. Шкода лем, же на нїм взяло участь менше людей, під што ся наїсто підписав термін ёго реалізації – в передвеликоднім тыждню.

Писательский образ Марії Мальцовской

(К недожитому юбілею писательки, 5. 5. 1951 – 25. 9. 2010)

(Закінчіня з 5. стор.)

В епілогу той книжки авторка высловила апотеозу матери, нашой русиньской матери, яка є в зображію Марії Мальцовской образом вшиткого найкрасшого, што жылот Русинів під їх русиньскым небом створив. Авторка нашла такы штрихы, деталі і нюансы, художнє-літературны поступы, котрыма накреслила цілостный образ жывота матери в окружію широкой родины, котру окрема найблизших творять і далшы люде. Паралелно з тым авторка створила подробну соціалну аналізу русиньской среды, зобразила і ей етнічны шпеціфічносты, обычаї і звыкы, сезонны работы Русинів на карпатських свагах – в Бескидах. Притім широко выужыла орігіналны языковы элементы прямой речи главного персонажа. Вшитко того доповнєвала своєм авторьсков характеристіков, непрямов речов персонажа, внутрішніма монологами і далшыма поставами. Росповідь персонажа з міров переповнила народными словами, ёго выговором, поговорками і пословицами і містными домашніма звыками, што природно выходить з русиньских традицій і робить книжку авторки свіжов, интереснов і забавнов.

Нова проза авторки Зелена фатаморґана

О тім остатнім кумшті Машки Мальцовской Зелений фатаморґані (2007) Марія Хомова-Дупканічова (1932 – 2009) написала свою остатню рецензію. Але не стигла ей презентувати в русиньскій пресі, бо саму ей скоропостижна судьба послала до вічності, де о недовгий час за нєв пошатовала і наша Машка. Обидві Машы може тепер нас з небесной высоты позоруют. Як в своїх жывотах были собі близко, і у вічності ний ся тішать з даколишніх своїх снажін на грішній Землі, котру своїм літературным трудом ся снажили хоцьбы кус-кус выліпшыти.

Еденадцятьсерійна новела авторки Зелена фатаморґана заінтересує і освіченого ці скушеного читателя. Не лем напаятым і майстерьскы розвинутым сюжетом, але і психологічнов проблематіков, яку скушена авторка на жывоті своїх персонажів аналізує. Майже од першых рядків многослойных серій новел читатель є затагнутый до комплетно сплетеных односин міджі окремыма персонажами, які ся даколи надлюдьскыма силами намагають просадити ся в жывоті, жебы ся ходем дотулили людьского щастя, котре їм якось все уникать поміджі пальці і не є людьских сил досягнути го і утримати. Оно є якесь недосяжне, як горизонт про путника на далекий пути жывота. Чоловік – персонаж – переходить по лінії свого жывота, перекрочує горизонты в надії, же за тым вершком або гором-горизонтом уж-уж натрафить на щастя, але там щастя – ніт. Оно знова є десь інде – за далшым горизонтом.

Але чоловік-борець за своє щастя ся не заставляє, не вірить, же своє щастя не може досягнути. Він з великов намагов трепле ся через вшиткы перевалы жывота, через явны і імаґинарны барьеры і горизонты, бо є пересвідченый, же ёго щастя го там чекать. Так і жыво сформований авторков персонаж – Ілька – є собі істый, же ёго щастя го чекать цалком близко, лем за ним руку натягнути а оно ся уж з ним стотожнить, ідентіфікує ся. Оно ся видить досяжним уж в персоні Роберта, хоць выслідком є повне скламання в зародку нежеланой дїтини ... Хоць скламання є велике, ідея жыє далше, в іншій подобі. Не вдало ся щастя з Робертом, Ілька ся завзяла упрямити на своє окреме, особне щастя без односин з милим і люблячим людьским субектом. Лем з тым, же од такого субекта їй зістане

властна дїтина, котру она подля властного задуму виховать на свій образ. Лем без якбы ненавідженого і люблячого субекта.

Добра Ільчина ідея, на погляд, ідеальный намір!

Лем ці ёго реалізацію ся подарить втиснути до узкого рамки старосвітської родини карпатского села? Хоць объект „незаконной“ любви – Сватё – мать не гіршы условія, як ёго ровесники у валалі: любить музику, нараблять з монітором, камаратить ся з ровесниками, дорастать до зрілости серед них майже в повнім достатку, бо мама го забезпечує матеріално. Правда, тісно, але забезпечує. Покля мать роботу, потыль бы то было О. К. Лемже того є замало. Він окрема мамы і стареньких – дїдка і бабкы – не мать ся о кого оперти. І „опору“ находит, але де інде, як не в наркотіках, в дроґах. А за них треба платити грошы. Але одкыль їх взяти? Мати уж не мать. Ани стара хвора бабка з дїдком. Лем про властне потїшіня на одпусті куплены святы іконы стоять даякий грош, який Сватё потребує на заплачїня довгу ділерови дроґ. Тоты іконы „блудный сын“ силов і насилу зрывать зо стїны, де святы образы уж довшы час вісять. А споза тых образів выпадує копа папірєвых грошей, од яких ся заблискали очі Сватя. Шыковно їх зберать. На наріканя матери не бере огляд, а не дбать ани на дїдка з бабков.

Вину матери видить в тім, же го виховлєвала лем сама, же він не жив у нормальній родині, лем якось неприродно без вітця, не так, як в іншых родинях. Чув ся гендікапований. Еднако стары хлопці го підозрївали, же він є копылец, кідь не мать вітця. Од матери ся домагав, жебы му повіла, хто є ёго отець і де є. В душній напаятій атмосфері, коли Сватёва мама ся находит в повній безвыходности з емоціоного хаоса і бесконечной неможности найти выход з безнадії, Сватё якбы своїм розумом з куціх інформацій од матери намацав выход з бенадійности в правдоподобній можности найти свого отца, о котрого він бы ся міг стабільно операти. В хвілі емоціоного розположіня вшиткых членів родини, коли ниhto не знать, што ся з каждым з них дїє в їх внутрішнім світї, бо на каждого з них долігать тяга їх пережывань зо vznikнувшей безвыходной ситуації і, чудуй ся світе, Сватё як *Deus ex machina* в своїм внутрішнім душевнім хаосі дішов к можности рішіня найти свого вітця. Путёв складання куціх інформацій од матери ся дізнав, же ёго отець нелем же жыє, але і то, де він ся находит. Іде не на край світа, але на недалеке місце бываня свого отца, находит го там жывого і приводить к своїй матери і остатній родині, котра чудом всевышнєго ставать ся комплетнов.

Правда, авторка є скушена росповідачка. Окремыма одбочінями то паралелно коментує дакотры події росповіді, то їх переказує, жебы раскрыти внутрішній світ і пережываня своєї „геройки“ і далшых персонажів, котры цілково доповнюють соціалну среду сполочности і окреме *modus vivendi* далшых персонажів. Авторка майстерно нараблять з різными художніма поставами, жебы спід ей пера ся выклов образ живо сформованых персонажей. Каждая епізода в їх жывоті мать своє місце, є мотивована їх особными поставами і внутрішнім настроїнем їх псіхіки, котра гармонізує з цілковом атмосфером сполочности в синхроннім і діахроннім розрізі. Авторка дбать на то, жебы в каждом одрізку часу она была годновір-на з добов: і окремыма персонажами, і подїями в переміннім розвою сполочности. Зато основна росповідь новелы як ей стержень є доповнєвана окремыма одступами, то епізодами, то авторьскыма коментарями або ей переказами, які квазі звязують окремы части головной росповіді про ей цілкову повноту.

Наприклад таков епізодов є тот, што Ілька написала на окремы папірчаті і дала їх Вал при „стрічі“ по довгих роках. За тоты роки ся стиг народити і вирости Сватё. А нелем вирости до зрілого віку, але і покоштовати гіркий процес людьского дозріваня в условіях неповной родини, без ей головы – Отця. Тото го привело к ситуації, в котрій він порозумів свій став „копыльца“, до якого ся без властной вины дістав, але і сам зачав глядати выход з нєго, як ся дізнав, же ёго отець десь жыє, лем го треба найти. На ніч не дбаючи, він находит отца і вертать ся з ним на поріг родного дому. Властно то є фінал многоверстовой псіхологічнов новелы Марії Мальцовской.

Авторка доказала, же є майстерков прозы, в якій на невеликім просторі знать розвинути обємный художній текст, в якім є сконцентрований повный многогранный образ середнєй і молодой генерації Русинів. Авторка нелем доконало познать пулзуючий жылот той генерації в окремых персонажах новелы, але доказала го выразно художнє зобразити в імпозантных проявах жывота. Читатель вірить каждому ей слову, бо сам быв або є частєв того жывота, закутины котрого він познать з автопсії, зо зажитків, котры він сам зажив і пережив. Авторка ся перфектно визнає в псіхології молодого чоловіка сучасности і того своє познания художнє конкретізує в літературных образах зо студентьского жывота в критічных моментах прояву.

Марія ХОМОВА-ДУПКАНИЧОВА, Братіслава, 2008.
Апретація текстів Василь Хома

Р. Матловіч – староновый ректор

29. апріля 2011 члены Академічного сенату Пряшівской універзіты у Пряшові зволили проф. РНДр. Рене Матловіча, ПгД., за ректора універзіты на далшы штири роки, кідь з 26 притомных за нєго голосовало 25 членів а еден ся стримав голосованя.

В рамках представлєваня себе як кандидата на ректора презентовав Р. Матловіч свою візію на новый функцный період. Выходить з розуміння посланя універзіты як вітального жрідла новых знань і іноватівного думаня, „продукта“ компететных і мудрых абсолвентів, які будуть схопны добрі ся реалізувати на торгу работы, в подинканю або слободній професії, як передавателя діпломів з міджінароднов кредібелітов, як атрактора міджінародных талантів (штудентів і працівників). Універзіта в ёго розуміню бы мала представляти добре місце про штудованя і роботу, быти катализатором фінананчных івестіцій до подниканя з високов міров вартости в місті і регіоні, але і „стражцём“ академічных традицій і цінностей нашой культурной дїдовизны.

Главный ціль універзіты видить Р. Матловіч главно в посилніню ей схопности реаговати на вокашні імпульзы і внуторны потреби, досягнути довготривало розвой інституції.

Ку ґратулантам староновому ректору Р. Матловічови ся припоюють і члены Інститу́ту русиньского языка і культуры ПУ, і члены редакції Русина, Народных новинок і русиньской неперіодічной пресы. -аз-

ПОЗВАНИЯ

Інститу́т русиньского языка і культуры Пряшівской універзіты в Пряшові Вас позывать на **16. Научный семинарь карпаторусиністікы**, який буде **25. апріля 2011 (середа) о 14.00 год.** в засідалні *Consilium minus* нового Ректорату ПУ, ул. 17. новембра 15 (бывша основна школа), 1. шток, ч. дв. 228. 3 лекціов на тему **Формованя і розвой современных русиньских списовных мікроязыків** выступить професор Ніредьгазкой высшой школы (Мадярьско) **Др. Михайл Капраль, к. н.** В проґрамі семінаря буде і презентація найновшых видань з карпаторусиністікы.

НАРОДНЫ НОВИНКИ

Выдавать Русин і Народны новинки. Реалізоване з фінанчнов підпоров Уряду влады СР – проґрам Култура народностных меншын 2011. Шефредактор: Мґр. Александер ЗОЗУЛЯК, редакторка: ПгДр. Кветослава КОПОРОВА, языкова редакторка: доц. ПгДр. Анна ПЛІШКОВА, ПгД. Адреса: **Ľudové noviny, Duchnovičovo nám. 1, 081 48 Prešov, SR.** Tel.: 0905 470 884. Регістрацне ч. **EV 327/08, МІС 49 438.** Предплатне на рік є **8,50 €.** Опублікованы погляды дописователїв не мусять быти згодні з поглядами редакції.

Адреса новинок на интернеті: **www.rusynacademy.sk, http://narodny-novynky.presov.sk,** E-mail: **rusyn@stonline.sk**

Rusín a Ľudové noviny
Duchnovičovo nám. 1
081 48 Prešov 1
D+2
VsRP - 664/2003

Platené v hotovosti
080 02 PREŠOV 2